

Ina Bilonić
Split

SMOJINIH 100

Monografija u povodu 100. godišnjice rođenja Miljenka Smoje

ur. Magdalena Nigoević i Anita Runjić-Stoilova
Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet
Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku (HDPL)
Split – Zagreb, 2024.

U povodu 100. obljetnice rođenja Miljenka Smoje, Grad Split 2023. godine organizirao je manifestaciju *Smojinih 100*. Redovite profesorice Filozofskoga fakulteta u Splitu, Magdalena Nigoević i Anita Runjić-Stoilova, urednice su istoimene monografije, izašle u suizdanju Filozofskoga fakulteta u Splitu i Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku. Na 474 stranice monografije uvrstile su 35 priloga u kojima je sudjelovalo čak 38 autora.

Monografija obuhvaća razne aspekte rada ovoga čuvara splitskoga govora i šaljivoga kroničara jednoga, zahvaljujući njemu, zauvijek sačuvanoga vremena. Stoga je knjiga, prema autorima i temama, podijeljena u šest cjelina: *Smojinih 100*, *Znanstveni prilozi*, *Novinari i pisci o Smoji*, *Smoje na sceni*, *Smoje u školi* i *Smojina mjesta*. Unutar cjelina radovi se nižu abecednim poretkom, prema prezimenu autora.

U prvom dijelu, *Smojinih 100*, splitski gradonačelnik Ivica Puljak i koordinatrica manifestacije *Smojinih 100*, Herci Ganza, u svojim prilogima govore o ideji i provedbi te manifestacije. Ivica Puljak kaže da naši građani itekako razumiju vrijednost kulture te vole kontroverzan Split koji je živ, pun humora, ironije, ali i ljudske dobrote, zapravo Smojin Split. Herci Ganza, vidjevši koliko je zanimanje javnosti izazvala ta manifestacija i koliko je bila uspješna, zahvaljuje gradonačelniku što ju je, s ostalim članovima Organizacijskog odbora, ubacio u »kašetu brokava«.

Drugu cjelinu, *Znanstveni prilozi*, čini 14 studija 17 znanstvenika, koji s različitih stajališta proučavaju Smojine tekstove. Maja Bezić i Nevena Čudina Turčinov u zajedničkom radu *Talijanizmi u Smojinim čakavskim kronikama* bave se ulogom talijanizama u postizanju humorističnosti i oblikovanju autentičnosti u Smojinim tekstovima. U istraživanju su citirani i obrađeni najzanimljiviji primjeri Smojine upotrebe talijanizama te autorice zaključuju da su talijanizmi jedno od sredstava kojima Smoje konstruira atmosferu Splita i Dalmacije. U radu *Smojino štivo kao riznica izričaja i običaja u nastavi hrvatskoga kao stranoga jezika* Snježana Bralić i Vini Mušac ističu da je u učenju stranoga jezika važno i učenje o kulturi kojoj taj jezik pripada, stoga su Smojino *Velo misto*, dijalektni književni tekst i istoimena serija, uzeti kao lingvometodički predložak za nastavnu jedinicu. U radu se navode primjeri za različite gramatičke i leksičke vježbe te se predlažu različite aktivnosti koje pridonose razvoju jezičnih vještina, ali i pomažu u prevladavanju kulturnih stereotipa. *Velim mistom* bave se još neki autori u toj monografiji. Tanja Brešan Ančić u radu *Morfološka obilježja promjenjivih riječi u 'Smojinu Velon mistu'* utvrđuje da analizirana morfološka obilježja nedvojbeno pripadaju splitskoj čakavštini te ističe kako pri samoj analizi morfoloških značajka Smojina teksta treba krenuti od činjenice da je Smoje u *Velome mistu* likove, između ostalog, karakterizirao i jezikom. Na određen način karakterizacijom likova, ali u vidu osobnih imena i nadimaka, bavi se i Jelena Đorđević u radu *Osobna imena i nadimci u Smojinu 'Velom mistu'*. Autorica dolazi do zaključka da Smoje, s posebnom pozornosti, bira imena svojih likova, shvaćajući pritom da time pridonosi humoru i živopisnosti svojih djela. Matteo Esposito u svojem radu *Dall'umorismo alla morte, dal grottesco al carnevale, le sfumature del comico in 'Naše malo misto'* analizira sve nijanse humora prisutnog u *Našem malom mistu*. Dio rada posvećen je smrti s ciljem sagledavanja njezina značenja u tom Smojinu djelu. Autor se tako dotiče Bepinine smrti, koja nije prikazana kao poraz, već kao pobjeda. Dunja Jutronić u radu *Splitski čakavski Miljenka Smoje i Đermana Ćiće Senjanovića* donosi komparativnu analizu splitskoga čakavskog govora Miljenka Smoje te novinara i pisca Đermana Ćiće Senjanovića na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj jezičnoj razini. Nebojša Lujanović u *Mapiranju Dalmacije: čitanje Miljenka Smoje iz perspektive spacijalnih teorija (uz književnu kontekstualizaciju)* ističe potrebu definiranja Smojine Dalmacije kao tekstualne konstrukcije te iz perspektive spacijalnih teorija upućuje na mogućnost novih čitanja Smojinih tekstova. *Tko se boji Miljenka Smoje? Polifonija u novinskome diskursu o Smoji uoči 100. obljetnice rođenja* rad je Sandre Lukšić u kojem, na primjeru analize triju novinskih kolumna, rekonstruira različite glasove u diskursu o liku i djelu Miljenka Smoje. Rezultati upućuju na složenost pitanja i odgovora o Smojinu statusu u hrvatskome novinskom diskursu. Josip Miletić i Ivana Dizdar u radu *Autentična mjesta – lokalne, regionalne i nacionalne naracije u odabra-*

nim djelima Ivana Raosa i Miljenka Smoje analiziraju naracije malih primorskih i zagorskih mjesta prikazane u *Kronici o našem Malom mistu* Miljenka Smoje i trilogiji *Vječno žalosni smijeh* Ivana Raosa. Magdalena Nigoević uspoređuje obrasce ponavljanja u originalu *Kronike* na hrvatskome jeziku s onima u talijanskome prijevodu, *Cronaca del nostro Piccolo paese*. U svojem radu *Obrasci ponavljanja u Smojinoj 'Kronici o našem Malom mistu' i njezinu prijevodu na talijanski jezik* zaključuje da razlike između izvornika i prijevoda u upotrijebljenim obrascima nisu brojne te je time potvrđena hipoteza o sličnosti obrazaca ponavljanja u dvama promatranim jezicima. Tea Rogić Musa u radu *Miljenko Smoje: prilog bibliografiji recepcije* predstavlja izbor iz novinske kritike i kritičke literature o Miljenku Smoji. Cilj je rada sabrati pozitivistički materijal koji bi istraživačima olakšao snalaženje u periodici. Anita Runjić-Stoilova u radu *Figurativnost u 'Kronici o našem Malom mistu'* donosi analizu i klasifikaciju tropa. Dijeli ih u 11 kategorija te utvrđuje kojem mjestu dramskog diskursa pripadaju. Analiza potvrđuje da su među najučestalijim tropima metafora i usporedba, a novost u klasifikaciji jest etiketa koju autorica u radu svrstava među trope. Rad *Tko su Smojini furešiti? Analiza identitetskih odrednica u Smojinoj ratnoj kronici 'Malog mista'* autorice Anite Skelin, promatrajući Smojinu gradnju identiteta Drugih, grupira *furešte* u nekoliko skupina: turiste, doseljenike, strance koji duže žive u Dalmaciji, neDalmatince te Vlaje. Branka Šegvić u radu *Društvena uloga humora u 'Dnevniku jednog penzionera' Miljenka Smoje* zaključuje, kao i neki autori prije, da se Smoje koristio humorom radi zadobivanja naklonosti publike, ali i kao sredstvom kojim kritizira tadašnje društvo.

U trećoj cjelini, *Novinari i pisci o Smoji*, pet novinara dalo je svoj doprinos promišljajući i pišući o Smoji. Boris Dežulović u *Štoriji o Malome Marinku* piše kako je upravo Miljenko Smoje, kao tridesetogodišnji novinar, ispisao i uredio prvi *Pomet*, humoristični list *Slobodne Dalmacije* te o Malome Marinku. Iako dvije različite osobe, i Marinko i Miljenko dijele istu ljubav i strast prema Hajduku i Splitu. U tekstu *Novinarstvo kao prečica do književnosti*, Ivica Ivanišević, veliki poznavatelj Smojina života i djela, piše kako je njegov opus uvelike obilježen činjenicom da je morao tražiti način kako reći i ono što se nije smjelo. Njegovo je mišljenje da bi se Smoje teško odlučio pisati za televiziju i film, a potom i književne tekstove da iza sebe nije imao novinarski posao koji mu je dao građu i inspiraciju, ali također pokazao i dramaturške postupke. Mladen Krnić, dugogodišnji novinar i urednik *Slobodne Dalmacije*, u tekstu *Pitaj Smoju tko je, šta je i odakle dolazi* iznosi isječke jednog od posljednjih intervjua sa Smojom. Krnić smatra da nitko o Smoji neće pisati tako dobro kao što je on pisao o svijetu oko sebe. Marina Vujčić u tekstu *Smojini judi, mista i beštije* vraća se u djetinjstvo te piše o Smojinu utjecaju na djetinjstva svih ljudi odraslih u Dalmaciji sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća, tvrdeći pritom da je Smoje »na svojoj makinjeti Dalmaciji i njezinim ju-

dima, mistima i beštijama podigao literarne spomenike.« Smatrajući da su njegovi kazališni komadi ostali nekako »iza kantuna«, Siniša Vuković piše o Smoji u kazalištu. Tako iz njegova teksta *Miljenko Smoje i Hrvatsko narodno kazalište* saznajemo detalje o izvođenju sedam Smojinih naslova postavljenih na pozornicu Hrvatskoga narodnog kazališta u Splitu. Radi se o predstavama: *Ča je pusta Londra*, *Roko I. Krvolok*, *Roko i Cicibela*, *Tijardović, život i vrijeme*, *Ja i moj mali kumpanjo* te *Tiha noć*, postavljena 2023. u povodu obilježavanja 100. obljetnice njegova rođenja koja je, prema interesu javnosti, pokazala da je Smoje možda i življiji nego ikad.

U tekstovima šestero glumaca i redatelja nastavljamo saznavati o Smoji u kazalištu i u četvrtoj cjelini, nazvanoj *Smoje na sceni*. Ivan Baranović u tekstu *Mojih 100 Roka i Cicibela*, kao producent i redatelj, iznosi promišljanja od ideje do realizacije i postavljanja na scenu tog Smojina komada, koji je stoto izvođenje doživio upravo 2023. godine. Baranović ističe da se ta predstava, kojoj je zapravo jedina i glavna tema ljubav, može igrati bilo koji dan i datum u godini te planira nastaviti promicati priču o splitskome Romeu i Juliji. Nives Ivanković, glumica koja je utjelovila Lepu Smoje u predstavi *Tiha noć*, svoj je tekst nasloвила *Moglo je i svršit gore* te u njemu donosi kratak osvrt na odnos Smoje i njegove Lepe. Kazališni redatelj Ivan Leo Lemo povezuje način promatranja društva u svojim dvjema aktualnim predstavama u GKM-u – Split, *Cabaret Splitske* i *Zakon Zagore*, sa Smojinim predstavama, govoreći da se one nadovezuju na »Smojina opipavanja identitetskoga pulsa Splita«, ne uspoređujući se po kvaliteti, već imajući na umu svojevrsni kontinuitet. Svoj prilog naslovljava tvrdnjom *Blago narodu, gradu i jeziku koji Smoju imaju!* Marina Pejnović u *Bilježkama post festum premijere – lako je sad* pišući o svojem iskustvu adaptacije i režije *Velog mista* u Zagrebačkom gradskom kazalištu *Komedija*. Riječ je o prvoj kazališnoj adaptaciji istoimene televizijske serije nastale prema romanu Miljenka Smoje. Ivo Perkušić, ravnatelj Gradskog kazališta mladih u Splitu, u prilogu *Smoje na daskama* piše kako su osamdeseti rođendan GKM-a i stota obljetnica Smojina rođenja bili idealna prilika za scensko koncertno izvođenje TV drame *Meštre Tonov najsritniji dan* iz 1969. godine, nastale prema Smojinu scenariju. Četvrti dio monografije završava tekstom Helene Petković koja, pitajući se u naslovu priloga *Što smo naučili iz proslave obljetnice?*, izražava želju da pozitivan tretman javnosti, intelektualaca i umjetnika prema Smoji ne bude povezan samo s obilježavanjem obljetnice.

Tri priloga u petoj cjelini *Smoje u školi* svjedoče da se Smojom bave i učenici. Profesorica Sandra Cambj piše o sudjelovanju učenika u projektu I. gimnazije u Splitu, *Pas nije beštija*. Prvi dio projekta bila je priprema predstave prema Smojinim *Pasjim noveletama*, intervju s Feđom Klarićem pripadao je drugom dijelu projekta, a treći dio zamišljen je kao virtualna izložba fotografija pasa učenika kao referencija na Smoju i Šarka. Nikica Sikirica, učiteljica i zaljubljenica u *lipu splitsku rič*, već

godinama u Osnovnoj školi *Lučac* vodi čakavsku grupu za učenike od prvoga do četvrtoga razreda te o svojim iskustvima piše u prilogu *Naše lipo ča*. Osnovna škola *Manuš* pridružila se projektu Grada te je u svoj kurikulum uvrstila projekt U *Smojinoj kali* o čemu, u istoimenom prilogu, pišu Renata Širović i Katarina Škiljo.

Smoje i Split, sinonimi su i *simpatije*, napisao je Ivan Leo Lemo u svojem prilogu. Međutim, osim Splita, postoje još neka mjesta koja su za Smoju bila od iznimne važnosti. O njima se govori u zadnjem dijelu monografije, nazvanoj *Smojina mjesta*. Gita Dragičević piše o pedesetogodišnjoj ljubavi između Smoje i Brača te u naslovu priloga tvrdi *Smoje i Brač vole se javno*. Luka Jadrić piše o događajima u Segetu Donjem 1942. prema kojima je nastala *Borbena ponoćka*. Mario-Nepo Kuzmanić u svojem prilogu *Varošanin Miljenko Smoje* odredio je podrijetlo njegovih predaka te utvrdio da je Miljenko Smoje predstavnik dvanaeste generacije svoje obitelji rođene u Splitu. Edo Šegvić, na kraju, »vraća« Smoju na njegovu Matejušku kronološkim prikazom događaja vezanih za postavljanje spomenika. Monografija završava pjesmom Dunje Kalilić, *Legenda*, koju je pjesnikinja spjevala u povodu imenovanja Ulice Miljenka Smoje.

Ova je monografija originalan, vrijedan i trajan dar hrvatskoj znanosti o jeziku i književnosti, ali i izvrstan poticaj, veoma stručno sistematizirana polazišna točka za sve nove čitatelje i istraživače Smojina opusa.